

³¹ Банчук О. А. Вимоги статті 6 Конвенції про захист прав людини та основних свобод до процедури здійснення судочинства / О. А. Банчук, Р. О. Куйбіда. – К. : ІКЦ «Леста», 2005. – 116 с.

³² Довідник майбутнього адвоката / Т. В. Варфоломеева [та ін.] ; Акад. адвокатури України [та ін.]. – К. : Прецедент, 2010. – С. 8–71.

³³ Банчук О. А. Вказана праця.

³⁴ Рішення Європейського суду у справі «Бендерський проти України» від 15.11.2007 року.

³⁵ Фурса С. Я. Науково-практичний коментар до Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса. – К. : Видавець Фурса С. Я., 2007. – 52 с.

³⁶ Конституція України [Текст] // Офіційний вісник України. – 2010. – № 72/1. – Спец. випуск. – Ст. 2598.

³⁷ Колісник О. В. Удосконалення здійснення судочинства в Україні в контексті практики Європейського суду з прав людини / О. В. Колісник // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць. – Чернівці, 2008. – С. 46–51.

³⁸ Шевчук С. Порівняльне прецедентне право з прав людини / С. Шевчук. – К. : Реферат, 2002. – 344 с.

³⁹ Дір І. Ю. Захист громадянських прав людини в Україні у рамках Ради Європи : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 / І. Ю. Дір. – К., 2010. – 20 с.

Резюме

Шаповал В. Д. Міжнародні стандарти регламентації права громадян на правову допомогу.

У статті проаналізовано істотні відмінності міжнародних правових документів у галузі прав людини від інших міжнародних угод. Основою є те, що зобов'язання, які накладаються на держави, регулюють відносини не стільки з іншими державами, скільки мають своєю метою захистити права і свободи громадян саме цієї держави. Однак у багатьох країнах справи з розвитком конституційного права, а головне з його виконанням знаходяться не в найкращому стані.

Ключові слова: Генеральна Асамблея ООН, Конституція України, право громадян на правову допомогу, міжнародне співтовариство.

Резюме

Шаповал В. Д. Международные стандарты регламентации права граждан на правовую помощь.

В статье проанализированы существенные отличия международных правовых документов в области прав человека от других международных соглашений. Основой является то, что обязательства, которые накладываются на государства, регулируют отношения не столько с другими государствами, сколько имеют своей целью защитить права и свободы граждан именно этого государства. Однако во многих странах дела с развитием конституционного права, а главное с него выполнением находятся не в наилучшем состоянии.

Ключевые слова: Генеральная Ассамблея ООН, Конституция Украины, право граждан на правовую помощь, международное сообщество.

Summary

Shapoval V. International standards of citizens' right regulation to legal assistance.

The article deals with study of the significant differences in international legal instruments concerning human rights from other international agreements. The basis is that the obligations imposed on the state, regulate relations not only with other states but with the aim to protect the rights and freedoms of citizens of this particular state. However, in many countries there are still some problems connected with the development of constitutional law, and its implementation is not in the best condition.

Key words: United Nations General Assembly, the Constitution of Ukraine, citizens' right to legal assistance, international community.

УДК 341.1

К. Л. БІЛЛЯР

Костянтин Леонідович Білляр, здобувач Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, працівник МЗС України

ТИПОЛОГІЯ ІНСТРУМЕНТІВ, ЩО ПРИЙМАЮТЬСЯ МІЖНАРОДНОЮ МОРСЬКОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ (ІМО)

Класифікація актів міжнародних організацій уявляє собою важливу методологічну проблему. Її вирішення надає змогу правильно оцінити загальні питання правотворчості конкретної міжнародної організації по відношенню до її учасників та до об'єкту правового регулювання в цілому, окреслити місце організації у загальному контексті міжнародного правотворчого процесу, виявити притаманні саме їй характерні особливості процесу створення норм права. Водночас, у вітчизняній науці міжнародного права цьому питанню приділяється незаслужено мало уваги. Причиною цього явища можуть бути підходи, за якими акти міжнародних організацій не розглядаються як джерела міжнародного права¹. Справді, якщо визнавати за актами міжна-

родних організацій статус джерел міжнародного права, до їх класифікації можна застосовувати загальні підходи, що притаманні іншим джерелам: за змістом та місцем у системі норм; за просторовою сферою дії; за юридичною силою; за характером нормативних приписів та ін.² Навіть за умови визнання статусу джерела права за актами міжнародних організацій, дослідники тяжіють використовувати для класифікації лише окремі характеристики: юридичну силу або властивості регулятивних функцій³.

Відсутність цілісного погляду на класифікацію актів міжнародних організацій дається взнаки і при спробах категоризувати акти конкретних організацій. Так, класифікація актів, що приймаються Міжнародною морською організацією (ІМО), демонструє згадані складнощі зі всією очевидністю. В якості ознак класифікації домінують підходи щодо юридичної сили актів, які приймаються⁴, спостерігається неоднозначне тлумачення повноважень окремих органів ІМО на прийняття актів, які можуть бути віднесені до різних категорій⁵. Особливу складність викликає класифікація інструментів, які приймаються резолюціями ІМО, і для цього є певні причини. Зокрема, акти, що мають обов'язковий характер для держав-членів ІМО, можуть прийматися, залежно від обставин, як Асамблеєю, так і одним із робочих органів Організації. Крім того, резолюціями ІМО ухвалюються різні за юридичною силою інструменти (причому резолюції не містять жодних вказівок щодо їх обов'язкового чи рекомендаційного характеру), а самі інструменти мають різні родові найменування – правила, керівні принципи, вказівки, кодекси, процедури і рекомендації. Чітке розуміння правової природи зазначених інструментів має принципове значення для їх належної імплементації у національне законодавство і для практичного виконання.

Здебільшого, дослідники діяльності ІМО у своїх роботах обмежуються згадкою про існування сталих форм інструментів, що ухвалюються за допомогою резолюцій. Зокрема, відомий дослідник ІМО Г. Г. Іванов зазначає, що ІМО ухвалює різні інструменти: правила, керівництва, кодекси, процедури і просто рекомендації, проте ні в Конвенції про ІМО, ні в конвенціях, розроблених під її егідою, неможливо знайти положення, які б з'ясували відмінності між цими інструментами⁶. У К. Генрі простежується така ж думка, водночас, автор зазначає, що у Конвенції про ІМО в редакції 1977 року згадано про два види документів: «правила» і «керівні вказівки», однак відмінності між ними не розкриті. Зазначаючи, що визначення критеріїв, відповідно до яких згадані документи приймаються у тій, чи іншій формі, становить інтерес, автор не йде далі аналізу обсягу цих документів і, у цьому контексті, приділяє особливу увагу лише кодексам, як документам, найбільш широким за сферою правового регулювання та більшим за обсягом, порівняно з іншими рекомендаціями⁷.

Водночас, вбачається необхідним більш детальне дослідження цих інструментів для з'ясування юридичної природи актів Міжнародної морської організації. У статті проведено дослідження типології інструментів, що приймаються ІМО. З цією метою було проаналізовано дві фундаментальні конвенції ІМО: Міжнародна конвенція з охорони людського життя на морі 1974 р. (Конвенція СОЛАС) і Міжнародна конвенція по запобіганню забрудненню з суден 1973 р. змінена Протоколом 1978 р. (Конвенція МАРПОЛ). На основі проведеного аналізу ідентифіковано наступні типи інструментів, що становлять додатки до актів ІМО: кодекси (Codes), керівні принципи (Guidelines), процедури (Procedures), рекомендації (Recommendations), регламенти (Regulations), керівництва (Guidance), уніфіковані тлумачення (Unified Interpretations), експлуатаційні стандарти (Performance Standards) та технічні специфікації (Technical Specifications). За результатами дослідження пропонуються визначення та надаються характерні особливості цих інструментів.

Кодекс: інструмент, що регулює, у цілісний спосіб, окремі аспекти судноплавства у сферах морської безпеки, перевезення вантажів, морської технології, судноводіння та пошуку і рятування. Всього Організацією прийнято тридцять кодексів, із них шістнадцять отримали обов'язковий статус. Кодекси мають схожу структуру та містять вступну частину, визначення цілей, сфери застосування, понятійного апарату (визначення термінів) та загальну частину. Цілісність правового регулювання за допомогою кодексу досягається тим, що у ньому визначаються фактори, які здійснюють вплив на предмет правового регулювання, або принципи, що ним підпорядковуються певна сфера відносин, передбачаються способи розкриття важливої інформації або фіксації найбільш критичних показників, визначаються заходи контролю, окреслюються права і зобов'язання сторін.

Переважає більшість кодексів регулюють одночасно декілька елементів (у різних комбінаціях): конструкцію судна, конструкцію певного обладнання, містять технічні вимоги до обладнання, умов перевезення, збереження та забезпечення безпеки вантажу. Винятками є кодекси, які регулюють виключно адміністративні питання (такі як Міжнародний кодекс з управління безпечною експлуатацією суден і попередженням забруднення 1993 року (Кодекс МКУБ)⁸, Кодекс міжнародних стандартів та рекомендованої практики розслідувань аварій і катастроф⁹, Кодекс з підготовки і дипломування моряків та несення вахти), та окремі кодекси, що стосуються перевезення вантажу (Кодекс практики безпечного завантаження та вивантаження навалочних суден¹⁰, Міжнародний кодекс твердих навалочних вантажів¹¹, Кодекс безпечного перевезення опроміненого ядерного палива¹² т.ін.). Деталізація приписів, що містяться у кодексах, вимагає їх структурування (переважна більшість кодексів поділяється на глави), кодекси, здебільшого, містять численні додатки до яких можуть входити інші інструменти, такі як керівні принципи та рекомендації. Зрештою, кодекси є одними з найбільш об'ємних документів, що містять декілька десятків сторінок, а окремі (Кодекс з будівництва та обладнання суден, що перевозять гази наливом, Кодекс з безпеки для атомних торговельних суден) містять більше сотні сторінок, у той час, як Міжнародний кодекс твердих навалочних вантажів має 372 сторінки.

Правила (Regulations). Цей тип документу приймається нечасто. Зокрема, резолюцією ІМО А.567(14) було затверджено Правила використання систем заповнення інертним газом на танкерах-хімовозах¹³. Необ-

хідність прийняття Правил впливала з наступного. Згідно положень Конвенції СОЛАС, технічні вимоги до систем заповнення інертним газом визначаються у Кодексі з систем пожежної безпеки, що має обов'язковий статус. Водночас, вимоги цього Кодексу можуть не застосовуватися до танкерів-хімовозів та суден-газовозів, якщо такі судна обладнані інертними системами, що відповідають вищезгаданім Правилам використання систем заповнення інертним газом. Таким чином, мова йде про вимоги, еквівалентні тим, що передбачені конвенцією. Іншим прикладом Правил є документи, ухвалені резолюціями А.320(IX) та А.514(13). У додатках до цих резолюцій містяться Правила еквівалентні правилу 27 Міжнародної конвенції про вантажну марку та зміни до нього. Зазначений інструмент, знову ж таки, запроваджує еквівалентні вимоги. Схожа ситуація спостерігається з резолюцією А.265(VIII) «Правила поділу на відсіки та остійності пасажирських суден, еквівалентні частині В Глави II Конвенції СОЛАС 1960 р.»¹⁴ та іншими. Із зазначеного можна зробити висновок, що характерною особливістю Правил є те, що вони регулюють винятки із обов'язкових положень конвенцій, встановлюють еквівалентні або альтернативні технічні вимоги щодо конструкції, технічних вимог до окремих систем, положень щодо розрахунку елементів морехідних якостей судна, таких як непо-топлюваність або остійність.

Керівні принципи (Guidelines) та рекомендації (Recommendations). Спроба надати визначення керівним принципам та рекомендаціям є непростою. Обидва типи документів мають багато подібного. По-перше, юридична сила обох документів відносить їх до інструментів т.зв. «м'якого права», тобто рекомендаційних. Водночас, це не применшує їх значення для правового регулювання торговельного судноплавства, оскільки конвенції, прийняті в рамках ІМО, містять посилання на обидва типи документів. По-друге, згадані інструменти регулюють як адміністративні, так і технічні питання (хоча існують приклади, коли керівні принципи є внутрішньо-організаційними, зокрема – Керівні принципи застосування стратегічного плану Організації та Плану високого рівня¹⁵, а також Керівні принципи щодо оренди приміщень для конференцій у Штаб-квартирі ІМО¹⁶). По-третє, керівні принципи і рекомендації не мають суттєвих відмінностей за критерієм їх обсягу: обидва типи інструментів можуть містити від двох до сотні сторінок. По-четверте, керівні принципи і рекомендації або доповнюють конвенції (містять рекомендації в силу доручень, що присутні в конвенціях), або допомагають у їх імplementації.

Головна відмінність між двома типами інструментів дається взнаки при більш детальному аналізі. Сфера регулювання адміністративних питань за допомогою керівних принципів виявляється ширшою, більш загальною і складною, порівняно з рекомендаціями, хоча це і не є абсолютно очевидним. Зокрема, за допомогою керівних принципів здійснюється регулювання Гармонізованої системи освідоцтва і сертифікації, одного з фундаментальних елементів контролю, передбачених конвенціями СОЛАС і МАРПОЛ. За допомогою керівних принципів здійснюється правове регулювання питань Дальньої системи ідентифікації і контролю за місцезнаходженням суден, функціонування окремих елементів Глобальної морської системи зв'язку під час лиха та для забезпечення безпеки мореплавства (ГМЗЛБ), безпечного укомплектування екіпажем, використання Системи автоматичної ідентифікації суден тощо. Припущення щодо більш широкої, порівняно з рекомендаціями, сфери правового регулювання підтверджується тим, що керівні принципи можуть стати основою конвенцій, як це мало місце з Гонконгською міжнародною конвенцією про безпечну та екологічно раціональну утилізацію суден 2009 р., якій передувало прийняття у 2003 році Керівних принципів про утилізацію суден¹⁷.

Процедури (Procedures). Це відносно невеликий тип документів, що ухвалюється в рамках ІМО. Всього Організація прийняла у рамках Асамблеї ІМО – 14 процедур, у рамках Комітету із захисту морського середовища (КЗМС) – 2 процедури. Окремі процедури приймаються у формі циркулярів Комітету з безпеки на морі (КБМ) і КЗМС. Процедурами регулюються питання контролю державою порту, добровільна схема аудиту зобов'язань держави-члена ІМО, запобігання актам тероризму на пасажирських суднах, поведіння з людьми, врятованими на морі, порядок ухвалення та прийняття змін до експлуатаційних стандартів та технічних специфікацій, визначення особливо уразливих районів моря, прийняття і внесення доповнень до схем розподілу рухом суден, видачі сертифікатів ГМЗЛБ, запобігання незаконному або випадковому використанню у якості пального легкозаймистих нафтопродуктів, що перевозяться як вантаж. Зазначений тип документів має рекомендаційний характер, хоча їх значення є суттєвим з огляду на важливість сфери правового регулювання. Переважна більшість інструментів цього виду містять положення стосовно процедур контролю, що створюють підстави для затримання судна з метою усунення виявлених недоліків. Яскравим прикладом такого виду процедур є Процедури контролю державою порту¹⁸, які уніфікують діяльність держав у здійсненні контролю відповідно до п'яти конвенцій, прийнятих ІМО, а у додатках містять керівні принципи щодо затримання суден. Обсяг цих документів є також різним: згадані вище Процедури контролю державою порту мають майже сотню сторінок тексту, у той час, як Процедури, що стосуються дій у випадках виявлення невідповідності вимогам Кодексу МКУБ, містять всього дві сторінки¹⁹. Як засвідчує аналіз, процедури можуть стосуватися як діяльності держав-учасниць інструментів ІМО, так і регулювати питання внутрішньої організації, як, наприклад, Процедури ухвалення Організацією та прийняття змін до експлуатаційних стандартів та технічних специфікацій²⁰. Таким чином, процедури є рекомендаційним документом, що містить детальний виклад адміністративної діяльності у ході здійснення визначених функцій держави у визначеній галузі діяльності, пов'язаній з судноплавством, або регулює діяльність ІМО у ході виконання нею окремих функцій (наприклад – визначення маршрутів руху суден, визначення особливо уразливих районів моря).

Керівництво (Guidance) – документ, що містить вказівки (рекомендації) для адміністрацій, або судової команди з питань імплементації (виконання вимог) окремих правил обов'язкового інструменту ІМО, чи здійснення певної діяльності, передбаченої інструментом, або морською практикою. Невелика кількість цих інструментів ухвалена резолюціями Асамблеї ІМО та Комітету з безпеки на морі, значно більша їх кількість прийнята у формі циркулярів КБМ та КЗМС. Обсяг керівництва може бути від однієї сторінки до декількох десятків сторінок, як Керівництво щодо освідоцтва та сертифікації Системи дальньої ідентифікації та контролю за місцезнаходженням суден (ДКМС)²¹.

Експлуатаційні стандарти (Performance Standards) та *технічні специфікації (Technical Specifications)* – один із найбільш чисельних типів документів ІМО, що регулюють технічні вимоги до конкретного виду обладнання. Характерними рисами цього виду документів є те, що положення їх вимог є детальними, конкретизованими, як і передбачає мета прийняття цих документів: визначення технічних і операційних характеристик, що відповідатимуть конвенційним вимогам. Іншою характерною особливістю цього типу документів є наявність чітких вказівок щодо їх прийняття у конвенціях ІМО. Стандарти і специфікації повинні містити зазначення дати, на яку вони набуватимуть чинності, а також те, чи застосовуються вони лише до нових суден, чи до існуючих, або до обох категорій одночасно. Доповнення до стандартів і специфікацій приймаються відповідно до правил процедури комітетів та Керівних принципів щодо організації і методів роботи комітетів та їх допоміжних органів (немає необхідності слідувати процедурам, передбаченим для внесення змін і доповнень конвенцій, або їх додатків). Водночас, якщо нові стандарти замінюють попередні, дата набуття ними чинності, зазвичай, не повинна визначатися раніше, ніж через півроку після їх прийняття. Детальні положення щодо порядку здійснення посилань на ці інструменти, їх правовий статус, порядок внесення змін і доповнень не залишають сумнівів у їх винятковій важливості. Рекомендаційний характер згаданих документів не применшує їх значення, водночас – створює необхідну ступінь оперативності для їх ухвалення.

Уніфіковані тлумачення (Unified Interpretations). Зазначені інструменти приймаються по мірі необхідності та поширюються у формі циркулярів відповідних органів ІМО. Мета прийняття і значення цих інструментів відображені, зокрема, у вступній частині до офіційної публікації ІМО «Міжнародна конвенція про запобігання забрудненню з суден 1973 р.». У ній зазначається, що КЗМС, здійснюючи перегляд положень Конвенції МАРПОЛ, дійшов висновку про необхідність надання роз'яснень певних положень Конвенції у зв'язку з труднощами їх імплементації. Для усунення розбіжностей у тлумаченні та забезпечення одноманітного застосування відповідних правил Конвенції, Комітет погодився з необхідністю розробки їх уніфікованих тлумачень. Робота над такими тлумаченнями, в окремих випадках, призводила до внесення змін до Конвенції²². Для зручності використання уніфіковані тлумачення наведені у Конвенції МАРПОЛ в кінці кожного додатку, в той час, як Конвенція СОЛАС містить лише посилання на відповідні циркуляри ІМО. Необхідно наголосити, що ініціатором тлумачень може виступати як ІМО, так і Міжнародна асоціація класифікаційних товариств (МАКТ, IACS). МАКТ об'єднує найбільш авторитетні класифікаційні товариства, що здійснюють нагляд за будівництвом і експлуатацією переважно більшості суден світового торговельного флоту. У процесі освідоцтва та нагляду за суднами МАКТ ідентифікує необхідність усунення невизначеності у застосуванні конкретного правила конвенції, видає власне уніфіковане тлумачення цього правила та звертається до відповідного органу ІМО з проханням про його універсальне застосування. ІМО, розглянувши відповідне звернення, приймає рішення щодо необхідності такого тлумачення і публікує його як уніфіковане тлумачення Організації. В якості прикладу можна навести ухвалення «Уніфіковане тлумачення терміну «перше освідоцтво»²³. Спершу таке тлумачення було зроблено МАКТ у її документі SC 171. За результатами звернення до підкомітету з імплементації зобов'язань держави прапора, FSI, 16-а сесія підкомітету визнала таке тлумачення слушним і звернулася до КБМ з відповідною пропозицією, після чого Комітет, на своїй 85-ій сесії, прийняв рішення про видання згаданого циркуляру, що містить відповідне уніфіковане тлумачення.

Таким чином, розгляд проблем класифікації актів ІМО засвідчує складність цього завдання, яке, однак, може бути вирішене шляхом аналізу актів відповідно до визначених критеріїв. У якості критеріїв можуть бути обрані ті, що застосовуються для класифікації джерел міжнародного права. Питання типології інструментів Організації, як окремих вид класифікації, є важливим засобом з'ясування юридичної природи актів ІМО, їх категоризації та підвищення системності знань про Міжнародну морську організацію. З іншого боку, типологія інструментів ІМО має важливе дидактичне значення, слугуючи передумовою підготовки фахівців у галузях, що передбачають здійснення взаємодії українських органів влади, установ і організацій з ІМО, та полегшує імплементацію інструментів, прийнятих Організацією, до національного законодавства України.

¹ Міжнародне право: Навч. посібник / За ред. М. В. Буруменського. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – С. 55.

² Буткевич В. В., Задорожній О. В. Міжнародне право. Основи теорії: Підручник / За ред. В. Г. Буткевича. – К.: Либідь, 2002. – С. 165.

³ Игнатенко Г. В., Тиунов О. И. Международное право. Учебник для вузов. – М.: Издательская группа НОРМА-ИНФРА, 1999. – С. 75.

⁴ Иванов Г. Г. Международная морская организация. 2-е издание, дополненное. – Одесса: Латстар, 1999. – С. 88.

⁵ Arzimanoglou Théodore. L'Organisation Maritime Internationale et la Prevention de la Pollution Marine. Mémoire en vue de l'obtention du D.E.A. de Droit Public et Privé. Université de Nice Sophia – Antipolis, Institut du Droit de la Paix et du Développement. Septembre 1995, p. 46.

⁶ Иванов Г. Г. Вказана праця. – С. 100.

⁷ *Henri, Cleopatra Elmira*. The role of the international maritime organization in enactment of international legislation: A case study of the legal regulation of the carriage of dangerous goods by sea. Thèse No387 – Université de Genève, Institut universitaire de hautes études internationales, 1984, p. 144.

⁸ International Management Code for the Safe Operation of Ships and for Pollution Prevention (International Safety Management (ISM) Code). IMO Assembly Resolution A.741(18). – 1993.

⁹ Code of the International Standards and Recommended Practices for a Safety Investigation into a Marine Casualty or Marine Incident. IMO MSC Resolution MSC.255(84). – 2008.

¹⁰ Code of Practice for the Safe Loading and Unloading of Bulk Carriers. IMO Assembly Resolution A.862(20). – 1997.

¹¹ International Maritime Solid Bulk Cargoes (IMSBC) Code. IMO MSC Resolution MSC.268(85). – 2008.

¹² Code for the Safe Carriage of Irradiated Nuclear Fuel, Plutonium and High-Level Radioactive Wastes in Flasks on Board Ships. IMO Assembly Resolution A.748(18). – 1993.

¹³ Regulation for inert gas systems on chemical tankers. IMO Assembly Resolution A.567(14). – 1985.

¹⁴ Regulations on subdivision and stability of passenger ships as an equivalent to Part B of Chapter II of the International Convention for the Safety of Life at Sea, 1960. – IMO Assembly Resolution A.265(VIII). – 1973.

¹⁵ Guidelines on the application of the Strategic Plan and the High-Level Action Plan of the Organization. IMO Assembly Resolution A.1013(26). – 2009.

¹⁶ Guidelines for hire of conference facilities at IMO Headquarters. IMO Assembly Resolution A.548(13). – 1983.

¹⁷ IMO Guidelines on ship recycling. IMO Assembly Resolution A.962(23). – 2003.

¹⁸ Procedures for Port State Control, 2011. IMO Assembly Resolution A.1052(27). – 2011.

¹⁹ Procedures concerning observed ISM Code major non-conformities. IMO MSC/Circ.1059-MEPC/Circ.401. – 2002.

²⁰ Procedure for the adoption of, and amendments to, performance standards and technical specifications. IMO Assembly Resolution A.886(21). – 1999.

²¹ Guidance on the survey and certification of compliance of ships with the requirement to transmit LRIT information. IMO MSC.1/Circ.1307. – 2009.

²² MARPOL, Consolidated edition 2006. Published in 2006 by the International Maritime Organization. p. iii.

²³ Unified interpretation of the term “First Survey” referred to in SOLAS Regulations. IMO MSC.1/Circ.1290. – 2008.

Резюме

Білляр К. Л. Типологія інструментів, що приймаються Міжнародною морською організацією (ІМО).

Статтю присвячено розгляду проблем класифікації актів Міжнародної морської організації (ІМО), зокрема – типології інструментів, що приймаються цією Організацією. На підставі проведеного аналізу поточного висвітлення питань класифікації актів міжнародних організацій та ІМО зокрема, зроблено висновок про відсутність цілісного підходу до класифікації таких актів та вказано на можливі причини цього явища. Ідентифіковано складнощі, пов'язані зі здійсненням типології інструментів ІМО, та висвітлено підходи інших дослідників у цій галузі. На основі аналізу конвенцій ІМО СОЛАС і МАРПОЛ визначено основні типи інструментів, які приймаються ІМО: кодекси (Codes), керівні принципи (Guidelines), процедури (Procedures), рекомендації (Recommendations), регламенти (Regulations), керівництва (Guidance), уніфіковані тлумачення (Unified Interpretations), експлуатаційні стандарти (Performance Standards) та технічні специфікації (Technical Specifications); надані їх визначення та висвітлені характерні особливості.

Ключові слова: міжнародне право, Міжнародна морська організація, кодекс (Code), керівні принципи (Guidelines), процедури (Procedures), рекомендації (Recommendations), регламент (Regulation), керівництво (Guidance), уніфіковані тлумачення (Unified Interpretations), експлуатаційні стандарти (Performance Standards); технічні специфікації (Technical Specifications).

Резюме

Білляр К. Л. Типология инструментов, которые принимаются Международной морской организацией (ИМО).

Статья посвящена рассмотрению проблем классификации актов Международной морской организации (ИМО), в частности – типологии инструментов, принимаемых этой Организацией. На основании анализа текущего освещения вопросов классификации актов международных организаций и ИМО в частности, сделан вывод об отсутствии целостного подхода к классификации таких актов и указано на возможные причины этого явления. Идентифицированы сложности, связанные с осуществлением типологии инструментов ИМО, и освещены подходы других исследователей в этой области. Исходя из анализа конвенций ИМО СОЛАС и МАРПОЛ определены основные типы инструментов, принимаемых ИМО: кодексы (Codes), руководящие принципы (Guidelines), процедуры (Procedures), рекомендации (Recommendations), регламенты (Regulations), руководства (Guidance), унифицированные толкования (Unified Interpretations), эксплуатационные стандарты (Performance Standards) и технические спецификации (Technical Specifications); даны их определения и освещены характерные особенности.

Ключевые слова: международное право, Международная морская организация, кодекс (Codes), руководящие принципы (Guidelines), процедуры (Procedures), рекомендации (Recommendations), регламент (Regulation), руководство (Guidance), унифицированные толкования (Unified Interpretations), эксплуатационные стандарты (Performance Standards), технические спецификации (Technical Specifications).

Summary

Billiar K. Typology of the International Maritime Organization (IMO) instruments.

The article is dedicated to examining the problems of classification of the International Maritime Organization (IMO) acts and in particular – to the problem of typology of the IMO instruments. Based on the analysis of a current level of study of classification of the international organizations acts and especially – of those, the IMO, the conclusion was done about the absence of a holistic approach to the classification of such acts and possible causes of this phenomenon were indicated. Difficulties related to the establishing the typology of the IMO instruments were identified and scientific approaches of other researchers in this field were covered. On analyzing two fundamental IMO conventions, SOLAS and MARPOL, main types of IMO instruments were identified: Codes, Guidelines,

Procedures, Recommendations, Regulations, Guidance, Unified Interpretations, Performance Standards, Technical Specifications; their definition were provided and main characteristics were covered.

Key words: International Law, International Maritime Organization, Code, Guidelines, Procedures, Recommendations, Regulations, Guidance, Unified Interpretations, Performance Standards, Technical Specifications.

УДК 341.1.8

М. І. ГОЛЬБІН

Микола Ілліч Гольбін, здобувач Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

НЕУРЯДОВІ МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ТРУДОВИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ МОРЯКІВ

У сучасній системі міжнародних відносин визначилась тенденція до перерозподілу функцій між суб'єктами світової політики. Зокрема, зростає вплив недержавних (неурядових) інститутів, які ефективно функціонують як самостійні та дієві суб'єкти міжнародних відносин. Неурядові структури впливають на світовий політичний процес як в глобальному, так і в регіональному вимірах; репрезентують широкі суспільні інтереси, що виходять за межі окремих держав; здійснюють безпосередній тиск на уряди; контролюють виконання міжнародних угод; забезпечують аналіз та експертну оцінку політичних проблем; сприяють ефективності та оптимізації міжнародного співробітництва¹.

У міжнародно-правових документах та у науковій літературі термін «неурядові міжнародні організації» вживається щодо організацій, які діють на національному, субрегіональному, регіональному або міжнародному рівнях; виступають суб'єктами міжнародних відносин; реалізують найрізноманітніші інтереси (економічні, професійні, освітні).

Науковці Ф. Брайар та М.-Р. Джалили під неурядовими міжнародними організаціями розуміють структури співробітництва у специфічних сферах, які об'єднують недержавні інститути та індивідів кількох країн (релігійні організації (Екуменічна Рада Церков), організації учених (Пагоушський Рух), спортивні (ФІФА), профспілкові (МФП), правові (Міжнародна Амністія) тощо)².

За визначенням Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам стосовно правового статусу неурядових організацій у Європі, термін «неурядові організації» включає в себе добровільні самоврядні об'єднання або організації, створені для реалізації некомерційних завдань їхніх засновників або членів³.

Неурядова міжнародна організація – це створений на підставі установчих документів, зареєстрованих відповідно до національного законодавства однієї з держав, той чи інший різновид об'єднання представників громадськості двох або більшої кількості країн світу, які поділяють його статутні та програмні цілі, що відповідають духу й принципам Статуту ООН та нормам міжнародного права⁴.

Тобто, неурядова міжнародна організація – це організаційно оформлене, засноване на приватному погодженні некомерційне об'єднання національних організацій, союзів, груп і окремих осіб, що реалізує суспільно корисні цілі у різних галузях (публічно-правовій, соціальній, політичній, культурній, економічній тощо) та ґрунтується на неурядових угодах. Отже, держава не несе відповідальності за діяльність своїх громадян у таких організаціях.

Неурядові міжнародні організації можуть бути складовою неформалізованих міжнародних суспільних рухів – екологічного, правозахисного, молодіжного, жіночого, профспілкового, національно-визвольного, антивоєнного тощо⁵.

Часто неурядові міжнародні організації називають групами тиску, адже, мобілізуючи міжнародну громадськість, вони здійснюють тиск на міжнародне співтовариство.

Об'єктивними причинами виникнення неурядових міжнародних організацій є глобалізаційні процеси та масштабні транскордонні взаємодії. На думку сучасних науковців, у перспективі міжнародні неурядові організації зумовлять створення глобального громадянського суспільства, яке впливатиме на систему міжнародних відносин подібно до громадянського суспільства у національних державах⁶.

Аналізуючи правову природу неурядових міжнародних організацій, слід зазначити, що вони не є суб'єктами міжнародного права, проте можуть функціонувати як суб'єкти міжнародно-правових відносин.

Варто підкреслити, що в сучасній науці чітко виокремились два підходи до трактування статусу неурядових організацій у системі міжнародних правовідносин: 1) неурядові міжнародні організації не є суб'єктами міжнародного права; 2) міжнародні неурядові організації, не будучи суб'єктами міжнародного права, є учасниками (суб'єктами) міжнародних правовідносин і, можливо, у майбутньому відбудеться становлення їх міжнародної правосуб'єктності. На думку більшості науковців, хоч міжнародні неурядові організації не є суб'єктами міжнародного права, але повинні здійснювати свою діяльність згідно з його принципами і нормами.